

IEDEREEN VERDIENT EEN GOEDE

STAGE

PUNT.

Dit is niet de realiteit. Stagiairs worden ingezet als werknemers, ervaren discriminatie of ontvangen geen vergoeding voor het werk dat ze doen. Dat moet veranderen. In dit stagemanifest lees je hoe en waarom.

CNVJONGEREN.NL/STAGEPUNT

CNVJONGEREN

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	2
2. Onze visie.....	3
3. Problemen met stages in Nederland.....	4
Financiële druk vanwege stages.....	4
Kansenongelijkheid	4
Stagediscriminatie	5
Stagemisbruik.....	6
Stageplekken.....	7
Stagebegeleiding	8
4. Stages in Nederland vergeleken met andere landen	9
5. Onze voorstellen	10
Betere stagevoorwaarden.....	10
Stagediscriminatie tegengaan.....	10
De juiste stagebegeleiding	11
Goede stageplekken behouden en stimuleren	12
Stagemisbruik aankaarten	13
6. Acties.....	14
Stages in de cao	14
Politieke besluitvorming.....	14
Directe ondersteuning bij misstanden	14
Norm- en gedragsverandering	14
Stagepact MBO	15

1. INLEIDING

Bedankt voor het openen van het Stagemanifest van CNV Jongeren. Hier presenteren we onze analyse van de knelpunten bij stages en doen we voorstellen om het stagesysteem te verbeteren. Wij hebben dit manifest opgesteld op basis van de verhalen die we binnen hebben gekregen via ons stagemeldpunt¹. Stagiairs gaven bijvoorbeeld aan dat ze moeite hebben met rondkomen omdat ze geen vergoeding krijgen. Anderen gaven aan dat ze uitgebuit, geïntimideerd en gediscrimineerd worden. Deze misstanden komen niet sporadisch voor, maar zijn structureel. Zo blijkt uit de resultaten van ons stageonderzoek, waarin we 3.000 (oud-)stagiairs hebben gevraagd naar hun ervaringen tijdens hun stage². Jonge actieve CNV-leden hebben samen met stagiairs hard gewerkt om hun stage-ervaringen mee te nemen en samen na te denken over oplossingen. Het resultaat is dit manifest, waarin we een aantal concrete voorstellen doen om te zorgen dat stagiairs de goede stages krijgen die ze verdienen.

Stages zijn een integraal onderdeel van de loopbaan van een student én van een gezonde arbeidsmarkt. Daarom vinden wij dat er zo min mogelijk problemen zouden moeten voorkomen tijdens een stage. Zo kan iedere student hun lesstof toepassen in de praktijk zonder enige belemmeringen. Leren in de praktijk is een onmisbaar onderdeel van opleidingen. Tijdens de praktijk ontwikkelen studenten vaardigheden en motivatie om na het behalen van een diploma aan de slag te gaan. Het leren in de praktijk is een ontdekkingstocht, zowel voor zij-instromers als voor jongeren die meteen na de middelbare school zijn doorgestroomd. Daarnaast zijn stages voor velen de eerste kennismaking met de arbeidsmarkt. Via een stage of leerbaan maken ze kennis met een nieuw werkveld en een nieuwe rol, waarbij ze onder begeleiding nieuwe ervaringen opdoen en hun professionele identiteit ontwikkelen. Het is belangrijk dat deze ervaring prettig is om te zorgen dat zij een eerlijke kans krijgen om hun eigen loopbaan te ontwikkelen. Dit is ook in het belang van de werkgever. Een goede stage voorkomt het wegvallen van stagiairs door burn-outs, onprettige ervaringen, of omdat ze het zich simpelweg niet kunnen veroorloven. In tijden van enorme tekorten zijn leeglopende sectoren gebaat bij een instroom van enthousiaste en betrokken jonge werknemers. Een prettige stage-ervaring draagt hier positief aan bij.

Als wij willen dat alle jongeren zonder uitval, geldproblemen of misbruik hun stage kunnen doorlopen, dan moet er iets veranderen in het Nederlandse stagesysteem. Iedere student heeft recht op een stage zonder belemmeringen. Hier bouwen we op de reeds gemaakte afspraken zoals in het Stagepact MBO. Daarnaast vinden we dat er meer aandacht moet komen naar misstanden bij stages in andere onderwijsvormen en zijn er onderwerpen die meer aandacht verdienen in de huidige afspraken. Om deze reden nemen wij het initiatief: dit is onze visie voor een stagesysteem dat werkt voor stagiairs.

¹ cnvjongeren.nl/stagepunt

² CNV: *Stageonderzoek* (2024)

2. ONZE VISIE

Iedereen heeft recht op een leerzame stage, met een gelijkwaardige behandeling en een leefbare vergoeding. Helaas is dit niet altijd de realiteit in Nederland. Een deel van de stagiairs ontvangt geen of weinig geld voor hun werk, kunnen geen passende stage vinden, worden ingezet als volwaardig werknemer of worden gediscrimineerd. Daarom vinden wij dat het anders moet:

- Er moet een **wettelijk verplichte minimale stagevergoeding** komen voor iedere student.
- Stagiairs moeten **een stagevergoeding ontvangen van tenminste € 500** bij een 40-urige werkweek. Dit bedrag moet meestijgen met inflatie. Er mag geen onderscheid zijn op basis van opleidingsvorm of sector in het minimum van de vergoeding. Als bepaalde werkgevers en sectoren dit niet kunnen dragen, moet er gekeken worden naar fondsen om dit op te vangen.
- **Het moet verplicht worden om een stageovereenkomst af te sluiten** waarin onkosten, stagevergoeding, stagebegeleiding, beoordeling en leerdoelen worden afgesproken. Dit moet voor alle opleidingsvormen gelden.
- **Stagediscriminatie moet bij iedere onderwijsvorm worden bestreden**. De bewustwording over stagediscriminatie onder studenten of leerlingen, begeleiders en werkgevers moet worden versterkt. Naast de inzet op het mbo moet er meer aandacht komen naar stagediscriminatie in het praktijkonderwijs, hbo en wo.
- **Stagemisbruik moet in kaart worden gebracht en bestreden**. Misstanden tijdens stages zijn onderbelicht. Er moet onderzoek komen naar de verschillende vormen van stagemisbruik en er moet een strategie komen om deze misstanden tegen te gaan.
- **Stageplekken met een vergoeding moeten actief worden gestimuleerd**. Het is aan de werkgevers en overheid om ervoor te zorgen dat er goede stageplekken, inclusief een eerlijke vergoeding, worden behouden en gecreëerd.
- **Extra kosten voor de studie vanwege stagediscriminatie of stagemisbruik moeten worden vergoed**. Studievertraging is duur, in het bijzonder voor eerstegeneratie-studenten en studenten met ondersteuningsbehoefte, en dit wordt verergerd door de langstudeerboete. Studenten die te maken hebben met extra kosten vanwege misstanden op de stageplek moeten gebruik kunnen maken van financiële compensatie bij de overheid.

3. PROBLEMEN MET STAGES IN NEDERLAND

FINANCIËLE DRUK VANWEGE STAGES

Generatie Z (geboren tussen 1997 en 2012) is de eerste generatie in lange tijd die het economisch slechter heeft dan de generatie ervoor. Huizen zijn vaak onbetaalbaar, de prijzen zijn hoog en velen zijn genoodzaakt belangrijke stappen in hun leven uit te stellen, zoals uit huis gaan. Deze opstapeling van financiële druk betekent dat veel studenten niet kunnen rondkomen zonder veel te werken via een bijbaan naast hun studie. De meeste studenten in Nederland werken in een bijbaan, waarmee ze volgens onderzoek van het Nibud gemiddeld € 500 per maand verdienen³. Bij een fulltime stage kan er minder naast de stage worden gewerkt, wat een stagevergoeding nodig maakt om de lagere inkomsten op te vangen. Helaas blijkt uit een onderzoek van CNV onder een groep van 3.000 (oud-) stagiairs dat 43 procent geen vergoeding heeft ontvangen.⁴ Doordat de stagiairs geen of een lage vergoeding ontvangen, zegt een derde nauwelijks rond te kunnen komen. Hierdoor zijn studenten vaak genoodzaakt een hogere studielening aan te gaan om het wegvallen van een bijbaan op te vangen.⁵ Dit draagt bij aan de hoge studieschulden die studenten maken, wat hen in de toekomst alleen maar benadeelt en vaak nog steeds niet genoeg is om hun studie, huur en andere kosten van te betalen.

Deze financiële druk draagt verder bij aan problemen van stress en prestatiedruk. Uit recent onderzoek door het Trimbos Instituut blijkt de prestatiedruk en stress die veel mbo-studenten ervaren vooral het gevolg van een opeenstapeling van veel verantwoordelijkheden op verschillende gebieden: studie, stage, bijbaan, thuissituatie⁶. Mbo-studenten geven aan dat zij thuis huishoudelijk of financieel moeten bijdragen. De resultaten van dit onderzoek passen in een breed patroon onder jongeren, die alsmaar worden gevraagd beter en sneller te presteren, zonder dat er genoeg aandacht is voor hun mentale welzijn. Op school, op werk en thuis zijn er hoge verwachtingen die leiden tot psychologische druk. Jongeren moeten lange uren maken als ze hun school combineren met stages, wat leidt tot een opstapeling van verplichtingen. Deze prestatiedruk wordt alleen maar verergerd door financiële druk die mbo-studenten ervaren tijdens hun stages.

KANSENONGELIJKHEID

Onderwijs zou de grote gelijkmaker moeten zijn. Wat je achtergrond ook is, door je opleiding zou je evenveel kans moeten hebben op een succesvolle carrière als je medestudenten. Helaas is dit in Nederland niet altijd het geval. Dit probleem wordt verergerd door oneerlijke kansen tijdens (het zoeken van) stages. Studenten die niet kunnen rekenen op ouders die financieel kunnen bijspringen, moeten vaak hoge leningen afsluiten of moeten naast hun studie en stage werken, wat de kans op studievertraging vergroot. Dit leidt ertoe dat sommige stages toegankelijker zijn voor een bepaalde groep studenten dan voor anderen.

³ Nibud: *Studentenonderzoek 2021* (2021)

⁴ CNV: *Stageonderzoek* (2024)

⁵ FNV: *Stagiair te vaak gebruikt als goedkope arbeidskracht* (2024)

⁶ Trimbos Instituut: *Als je door de bomen het bos niet meer ziet* (2024)

Ongelijkheid bestaat ook binnen de groep studenten. Zo zijn er grote verschillen tussen mannelijke en vrouwelijk studenten. Uit het onderzoek van CNV blijkt dat 55 procent van de vrouwelijke stagiairs een stagevergoeding heeft misgelopen, ten opzichte van 33 procent van de mannelijke stagiairs.⁷ Dit hangt samen met de salarisverschillen van sectoren waar relatief veel vrouwen werken, zoals het onderwijs en de zorg. Ook zijn er verschillen tussen onderwijsvormen. We merken via de verhalen die we binnenkrijgen van stagiairs dat juist de stages in het mbo niet voldoen aan de leerdoelen van de student en opleiding. Veel van deze studenten worden gebruikt als goedkope krachten, om taken uit te voeren die niet bijdragen aan het opdoen van meer kennis. In ons eigen meldpunt kwamen de meeste meldingen van grensoverschrijdend gedrag, discriminatie en oneigenlijke inzet van mbo-studenten. Deze voorbeelden zijn een weerspiegeling van hoe mbo'ers over het algemeen worden ondergewaardeerd op de arbeidsmarkt. Ze krijgen vaak minder betaald voor hetzelfde werk, op basis van hun onderwijsniveau. Deze loonkloof tussen onderwijsvormen is ook te zien bij stages. Mbo-studenten worden structureel ondergewaardeerd vergeleken met jongeren op het hbo en wo. Zo krijgt 59 procent van de mbo-studenten geen vergoeding, ten opzichte van 25 procent van de hbo-studenten en 35 procent van de wo-studenten⁸. Er is dus enorme ongelijkheid in verschillende typen opleidingsvormen. Als we willen dat een mbo- en wo-student evenveel gewaardeerd wordt, zou dat ook in de stagevergoeding moeten terugkomen.

STAGEDISCRIMINATIE

Op dit moment maken veel studenten discriminatie mee tijdens hun stage. Uit ervaringen die stagiairs hebben gedeeld, zien we dat zij anders worden behandeld, achtergesteld of uitgesloten op basis van (persoonlijke) kenmerken bij het zoeken naar een stage. Een stagebedrijf kan bijvoorbeeld (on)bewust kiezen voor een student die een Nederlandse naam heeft in plaats van een student met een buitenlandse naam. Als iemand toch op sollicitatiegesprek mag komen, kan het stagebedrijf afhaken, omdat een student een bepaalde haarstijl of hoofddoek draagt. Zo blijkt uit onderzoek van ROA dat bij mbo-studenten met een niet-westerse migratieachtergrond maar 50 procent na één keer solliciteren een stageplek vindt, in tegenstelling tot 70 procent van de Nederlandse studenten.⁹ Discriminatie vindt ook plaats tijdens de stage. Sommige stagiairs krijgen bijvoorbeeld "grapjes" te horen over hun achtergrond, die kwetsend worden ervaren. Andere stagiairs moeten vanwege hun achtergrond meer niet-passende "klusjes" doen dan medestagiairs, zoals koffiezetten of afwassen.

Studenten praten wel over wat ze meemaken, maar maken weinig officiële meldingen van stagediscriminatie¹⁰. Als de student hier met een docent over praat, wordt niet altijd direct actie ondernomen. Soms wordt de student niet serieus genomen of de docent neemt de stagiair wel serieus, maar weet zelf niet welke ondersteuning er geboden kan worden vanuit de school. De student kan zich hierdoor niet gehoord voelen en zal daardoor minder bespreken en minder snel aan de bel trekken. Als gevolg doet de school

⁷ CNV: *Stageonderzoek* (2024)

⁸ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal*, (24 april 2024)

⁹ ROA: *MBO Stages en de migratieachtergrond van studenten* (2018)

¹⁰ Verwey-Jonker: *Ongelijke kansen op de stagemarkt* (2023)

vaak niets met stagediscriminatie, terwijl onderwijsprofessionals wel een zorgplicht hebben voor hun studenten.

Wanneer er niet naar een student wordt geluisterd, kan die hier voor een langere tijd problemen door krijgen. Zo heeft een stagediscriminatie-ervaring alleen al veel effect op de mentale toestand. Mensen die discriminatie ervaren, krijgen een negatiever zelf- en toekomstbeeld, ervaren sneller depressie en angstklachten, ervaren eenzaamheid en zijn sneller in een constante staat van stress.

Een positieve ontwikkeling is dat stagediscriminatie steeds vaker serieus wordt genomen. Het Stagepact MBO is een stap in de juiste richting, want hier wordt stagediscriminatie erkend als een serieus probleem door werknemers, werkgevers en de overheid. Oplossingen die hier terecht benoemd worden zijn stagematching, het creëren van een meldstructuur en sociale normstelling. Uit recent onderzoek van Verwey-Jonker blijkt dat stagematching werkt in specifieke gevallen, maar niet altijd even effectief is.¹¹ Een meldstructuur is belangrijk, maar tegelijkertijd wordt er niet genoeg gebruik van gemaakt. Uiteindelijk zien wij dat er het meest te halen valt in het derde punt van het Stagepact MBO: sociale normstelling. Zonder breed gedragen kennis en normen op het gebied van stagediscriminatie onder stagebegeleiders en stagecoördinatoren, werkgevers en studenten zal stagediscriminatie niet worden herkend of tegengehouden.

STAGEMISBRUIK

Stagiairs zitten in een kwetsbare positie, omdat ze vaak voor hun opleiding verplicht zijn om stage te lopen. Daarmee is een afhankelijkheid gecreëerd van stageplekken. Dit kan situaties veroorzaken waarin stagiairs oneerlijk behandeld worden of dat er een ervaring en/of milieu gecreëerd wordt voor de student die negatieve gevolgen kan hebben op sociaal, emotioneel of fysiek niveau. Stagemisbruik kan zich voordoen op de stageplek, bij het selectieproces of bij de onderwijsinstelling. Op basis van de verhalen die wij binnenkrijgen via ons meldpunt, onze leden en uit direct contact met jongeren, zien wij de volgende verschillende vormen van misbruik voorkomen:

Gebrek aan begeleiding: Stagiairs worden niet ondersteund in het opstellen van leerdoelen of krijgen veel verantwoordelijkheden zonder de juiste begeleiding. Stages zijn bedoeld als onderdeel van het leerproces. Zonder de juiste begeleiding sluit het werk dat de stagiair doet vaak niet aan bij de leerdoelen en competenties die vanuit de opleiding behaald moeten worden. Een kwart van de (oud-)stagiairs die meededen aan ons stageonderzoek zegt te weinig aandacht te hebben gekregen voor de leerdoelen en niet de juiste begeleiding te hebben gehad.¹²

Geen eerlijke vergoeding: Stagiairs krijgen geen of een te lage onkostenvergoeding voor de werkzaamheden die ze doen. Uit ons onderzoek blijkt dat 43 procent van de ondervraagde stagiairs geen vergoeding heeft ontvangen.

¹¹ Verwey-Jonker: *Het Proces van Stagematching in het MBO* (2024)

¹² CNV: *Stageonderzoek* (2024)

Verkapt werknemerschap: Stagiairs worden ingezet als volwaardig werknemer, maar worden daar niet voor betaald. Het gaat hier om 42 procent van de stagiairs die wij hebben ondervraagd.

Werk dat niet aansluit bij de stageovereenkomst en/of het leerdoel: Stagiairs krijgen te veel taken en verantwoordelijkheden die (voor een deel) niet overeenkomen met hun opleiding of leerdoelen. Van de respondenten in ons onderzoek geeft 30 procent van de stagiairs aan veel taken uit te voeren die niets met hun opleiding te maken hebben.

Grensoverschrijdend / sociaal onveilig gedrag: Studenten hebben te maken met ongewenst gedrag tijdens de stage, zoals schelden, pesten, discriminatie, agressie en/of (seksuele) intimidatie. Van de ondervraagden in ons onderzoek had 1 op de 5 vrouwen te maken gehad met grensoverschrijdend/intimiderend gedrag tijdens de stage. 13 procent van de vrouwelijke stagiairs heeft te maken (gehad) met verbale, seksuele intimidatie, zoals seksueel getinte opmerkingen tegenover 4 procent van de mannen. 8 procent van de vrouwen heeft te maken (gehad) met fysiek seksuele intimidatie tijdens de stages, zoals aanranding.

Loopbaanbelemmering: De voortgang van de studie of carrière van de stagiair wordt onterecht belemmerd, bijvoorbeeld doordat de stage onaangekondigd wordt stopgezet.

Uit het stageonderzoek van CNV bleek dat stagemisbruik helaas vaak voorkomt. Toch wordt er in de praktijk te weinig aandacht besteed aan oneerlijke behandeling van stagiairs. Dit ondanks het feit dat uit de resultaten van ons onderzoek blijkt dat het wel een groot probleem is. Wij zien als belangrijke oorzaak van het probleem dat het wettelijk niet verplicht is om een stagecontract af te sluiten tussen de stagiair en de werkgever, waardoor maar 36 procent van de door ons ondervraagde stagiairs een stagecontract had afgesloten.¹³ Zonder stagecontract zijn de taken en leerdoelen onduidelijk en is de stagiair vatbaarder om ingezet te worden voor volwaardig werk of taken die niet passen bij de stage. Ook zien wij net als bij stagediscriminatie een gebrek aan sociale normstelling als een belangrijke oorzaak. Zolang er niet genoeg aandacht is voor stagemisbruik, zullen mensen en organisaties zich niet bewust zijn van deze misstanden, kunnen er geen maatregelen worden genomen, en zullen misstanden blijven voorkomen.

STAGEPLEKKEN

Een kwalitatieve stageplek vinden is voor veel studenten een uitdaging. Het aanbod van stageplekken voldoet niet altijd, waardoor studenten soms genoeg nemen met stages die niet aansluiten bij hun leerdoelen of opleiding. Soms lukt het helemaal niet om een stage te vinden, waardoor stagiairs vaak maanden kwijt zijn aan het zoeken naar een stage.¹⁴ Uit onderzoek van ResearchNed bleek 3 procent van de hbo-studenten en 7 procent van de wo-studenten om deze reden studievertraging te hebben opgelopen, wat tot nog meer extra studiekosten kan leiden met de bezuinigingsmaatregelen van het nieuwe kabinet.¹⁵

¹³ CNV: stageonderzoek (2024)

¹⁴ ResearchNed in opdracht van het Interstedelijk Studenten Overleg: *Stages in het Hoger Onderwijs* (2022)

¹⁵ ResearchNed Nijmegen in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *Stagetekorten in het hbo: Eindrapportage* (2024)

De oorzaken van stagetekorten zijn verschillend tussen mbo-, hbo- en wo-stages.¹⁶ De tekorten komen het meest voor in de zorgsector, en dan gaat het met name over eerstejaarsstageplekken. Hier is het grootste probleem een gebrek aan begeleidingscapaciteit, doordat personeelstekorten en hoog ziekteverzuim hier veel voorkomen. In het hbo is er geen groot tekort aan stageplaatsen. Toch geven hbo-studenten aan vaak moeite te hebben met het vinden van een stageplaats, vooral in de gezondheidszorg, waarvan ook het gebrek aan begeleidingscapaciteit de oorzaak is¹⁷. Verder hebben ook hbo- en wo-studenten moeite met het vinden van een stageplek, maar dan vooral in sectoren waarin de stage geen verplicht studieonderdeel is, zoals Sociale Wetenschappen en Rechten.¹⁸ Een oorzaak die ResearchNed geeft is dat het hier ontbreekt aan netwerken tussen onderwijsinstellingen en werkgevers om het aantal stageplekken op peil te houden, waardoor er een mismatch bestaat tussen de stageplaatsen en het aantal studenten. Ook geven studenten aan meer behoefte te hebben aan voorbereiding in het vinden van een stage. Op het moment zijn de tekorten vooral te wijten aan de begeleidingscapaciteit in de zorg en bij het hbo en wo vanwege een gebrek aan verbinding van de onderwijsinstelling met het stagetraject.

STAGEBEGELEIDING

Goede begeleiding tijdens een stage is cruciaal voor het leerproces van de student. Helaas krijgen niet alle stagiairs de begeleiding die ze nodig hebben, wat resulteert in een stage die niet aan hun verwachtingen en leerdoelen voldoet. In ons stagemeldpunt krijgen wij verhalen binnen van stagiairs die aangeven geen of te weinig begeleiding te krijgen tijdens hun stage. Daarnaast geven onderwijsprofessionals aan te weinig tijd te hebben voor goede begeleiding. Door de grote tekorten in het onderwijs hebben docenten te maken met veel druk en is het onmogelijk om elke student de juiste begeleiding te geven. Dit is ook terug te zien in de beoordelingen die stagiairs geven aan hun begeleiding, waar vooral de begeleiding vanuit onderwijsinstellingen niet altijd als voldoende wordt ervaren. Bij studenten die een bbl-opleiding volgen, geeft 63 procent van de stagiairs de stagebegeleiding vanuit het leerbedrijf een positieve beoordeling en geeft 12 procent de begeleiding een negatieve beoordeling.¹⁹ Tegelijkertijd geeft 36 procent van de stagiairs de onderwijsinstelling een positieve beoordeling, ten opzichte van 24 procent die een negatieve beoordeling geeft. Op het hbo en wo zijn de cijfers vergelijkbaar. De begeleiding vanuit de werkgevers werd door 57 procent van de stagiairs positief beoordeeld en 11 procent negatief. Bij verplichte stages beoordeelde 30 procent van de studenten de kwaliteit van de begeleiding vanuit de onderwijsinstelling positief en 20 procent negatief.²⁰

¹⁶ SBB: *SBB Stagebarometer voorjaar 2024* (2024)

¹⁷ ResearchNed Nijmegen in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *Stagetekorten in het hbo: Tussenrapportage 2* (2023)

¹⁸ ResearchNed Nijmegen in opdracht van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: *Stagetekorten in het hbo: Eindrapportage* (2024)

¹⁹ JOB MBO: *JOB-monitor 2024* (2024)

²⁰ ResearchNed in opdracht van het Interstedelijk Studenten Overleg: *Stages in het Hoger Onderwijs* (2022)

4. STAGES IN NEDERLAND VERGELEKEN MET ANDERE LANDEN

Vergeleken met sommige buurlanden doet Nederland het niet altijd goed op het punt van stages. Het European Youth Forum heeft onderzoek laten doen naar de stagesituaties in verschillende Europese landen²¹.

Frankrijk: In Frankrijk zijn stages goed gereguleerd. Zo mogen stages alleen plaatsvinden binnen de studie, niet daarbuiten. Daarnaast mogen alleen stages van korter dan twee maanden onbetaald zijn. Duurt een stage langer dan twee maanden, dan moeten stagiairs een salaris van € 3,90 per uur, of € 600 per maand bij een fulltime contract betaald worden. Dit wordt deels gefinancierd door publiek-private fondsen, waar werkgevers en de overheid samen financieel bijdragen aan betaalde stageplekken. Er zijn ook andere regels om stagiairs te beschermen: zo mag het aandeel stagiairs maar 10 procent zijn van het aantal werknemers, om te voorkomen dat bedrijven leunen op stagiairs. Ook krijgen de meeste stagiairs verplicht een stagecontract met duidelijke leerdoelen en voorwaarden waar het leerbedrijf zich aan moet houden.

Roemenië: In Roemenië hebben stagiairs op veel vlakken ook betere voorwaarden dan in Nederland. Zo hebben stagiairs recht op 50 procent van het minimumloon, of €236 per maand. Onbetaalde stages zijn illegaal. Daarnaast mag het aandeel stagiairs maar 5 procent van het aantal werknemers zijn en krijgen werkgevers een subsidie van € 1.000 als ze een stagiair binnen twee jaar aannemen.

Nederland in vergelijking: Zoals deze voorbeelden laten zien zijn er meerdere landen in Europa waar stagiairs op bepaalde vlakken betere voorwaarden krijgen dan in Nederland. Nederland heeft geen wettelijke regels over de hoogte van de stagevergoeding. Er is geen wet die het aantal stagiairs per bedrijf bepaalt en er zijn geen duidelijke regels over de vorm en inhoud van stagecontracten. Tegelijkertijd laten deze voorbeelden zien dat betere stages wel mogelijk zijn in combinatie met de juiste inzet van werkgevers en de overheid.

²¹ European Youth Forum: *High Quality or Unpaid and Unregulated? Uncovering National Internship Policies in Europe* (2022).

5. ONZE VOORSTELLEN

CNV Jongeren presenteert concrete voorstellen om ervoor te zorgen dat alle stagiairs de stage-ervaring krijgen die ze verdienen. Goede en veilige stages zijn essentieel voor het onderwijs, de arbeidsmarkt, en vooral voor de student zelf. Daarom stellen wij maatregelen voor die eerlijke stagevoorwaarden waarborgen, stagediscriminatie bestrijden, stagebegeleiding verbeteren, voldoende stageplekken garanderen en stagemisbruik aanpakken.

BETERE STAGEVOORWAARDEN

Stagiairs verdienen betere voorwaarden. Zo moet iedereen stage kunnen lopen zonder daardoor geldzorgen te krijgen. Daarnaast moet het duidelijker zijn voor stagiairs wat hun rechten zijn. Vaak ontbreken duidelijke afspraken, waardoor stagiairs niet doorhebben dat ze werk verrichten dat niet bij hun leerdoelen past of te weinig betaald krijgen voor dezelfde taken als die van een fulltime werknemer. Wij stellen betere voorwaarden voor:

- Er moet een wettelijk verplichte minimale stagevergoeding komen voor iedere student.
- Elke stagiair moet een stagevergoeding krijgen van € 500 op basis van een 40-urige werkweek, zonder onderscheid tussen onderwijsvormen. Deze vergoeding is bedoeld om het verloren loon van een bijbaan te dekken. Het bedrag is gebaseerd op de Nibud-cijfers van het gemiddelde bedrag dat een student verdient bij een bijbaan en moet bijgesteld worden met de inflatie.
- Naast de stagevergoeding moeten ook de onkosten voor een stagiair worden vergoed, zoals reiskosten of kosten van een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG). Hoewel dit al wettelijk verplicht is, moet dit worden gehandhaafd.
- Elke student moet een goede stageovereenkomst aangeboden krijgen, waarin de onkosten, stagevergoeding, beoordeling en leerdoelen worden afgesproken. Op het mbo is dit gebruikelijk, maar op het hbo en wo niet. Dit moet wettelijk verplicht worden voor iedere student.
- De hoogte van de stagevergoeding wordt vermeld op stagemarkt.nl.

STAGEDISCRIMINATIE TEGENGAAN

Elke student moet dezelfde kansen krijgen. Wij staan achter de student en stellen de ervaring van de student voorop. Hiervoor is een grondige cultuur- en normverandering nodig op dit onderwerp. De grootste verantwoordelijkheid voor de aanpak van stagediscriminatie ligt bij de onderwijsinstellingen. Hoewel de inzet op het mbo groot is, moet er op het hbo en wo meer aandacht komen naar dit onderwerp. Wij vinden dat in deze aanpak de wens van de student voorop staat. CNV Jongeren wil daarom het volgende :

- Stagebegeleiders moeten verplicht een training krijgen over stagediscriminatie, hoe studenten kunnen worden ondersteund in hun stage(discriminatie)-ervaringen en hoe de meldstructuur voor stagediscriminatie in elkaar zit.
- Er moet breed uitgezet en terugkerend onderzoek komen naar stagediscriminatie in het hbo en wo, zoals dat nu ook plaatsvindt in het mbo.
- Er moeten net als op mbo-scholen meldpunten komen binnen onderwijsinstellingen in het hbo en wo voor stagiairs die te maken krijgen met discriminatie.

- Het doorgeven van stagediscriminatie moet als vanzelfsprekend worden gezien. De meldstructuur binnen en buiten scholen moet inzichtelijk en kenbaar gemaakt worden, waardoor melden makkelijker wordt, bijvoorbeeld in een lesmodule over stagediscriminatie.
- Stagediscriminatie moet in lesmodules voor studenten worden aangekaart en bespreekbaar worden gemaakt. Een student kan hierdoor beter worden voorbereid op mogelijke stagediscriminatie-ervaringen: hoe je het herkent, wat je op dat moment kan doen en waar je terecht kan.
- Elke onderwijsinstelling heeft een stagebeleid waarin duidelijk vermeld staat dat stagediscriminatie niet getolereerd wordt en actief wordt bestreden.
- Studenten kunnen studievertraging oplopen door stagediscriminatie tijdens de stageperiode. Het collegegeld van de opgelopen studievertraging van studenten die stagediscriminatie meemaken moet worden kwijtgescholden.
- Onderwijsinstellingen moeten anonieme sollicitatieprocedures faciliteren, waarbij de kenmerken waarop gediscrimineerd kan worden, worden geëlimineerd. Zo wordt de kans op onbewuste vooroordelen verkleind.
- Studenten met een kenbare ondersteuningsbehoefte moeten gebruik kunnen maken van een aangepaste stage als dat nodig is. Deze studenten moeten indien noodzakelijk meer begeleiding en/of een lager aantal stage-uren krijgen.

DE JUISTE STAGEBEGELEIDING

De begeleiding van stagiairs moet beter worden geregeld en begeleiders moeten meer tijd krijgen. Tegelijkertijd moet de begeleiding in sommige scholen beter worden georganiseerd, om te zorgen dat stagemisbruik en -discriminatie worden voorkomen. Om te zorgen dat stages beter werken voor studenten en docenten, stellen we het volgende voor:

- Stagiairs moeten goed door het leerbedrijf worden begeleid bij een stage. Hiervoor moeten genoeg contactmomenten plaatsvinden met de opleiding en het leerbedrijf. Dit moet goed contact zijn waarin stagiairs begeleid worden in overeenstemming met hun behoeften. Dit moet ook aangemoedigd worden door de scholen.
- Indien nodig moeten stagebegeleiders structureel meer tijd worden toebedeeld om studenten te begeleiden voor hun stages.
- Onderwijsprofessionals die stages coördineren en studenten tijdens hun stage begeleiden, moeten zich kunnen professionaliseren op bepaalde thema's, zoals stagemisbruik, stagediscriminatie en stagebegeleiding. Het is belangrijk dat zij de tijd krijgen om dit te doen.
- Tekorten aan begeleiders moeten worden tegengegaan. De beste manier om dit te bereiken, is om het onderwijs een aantrekkelijke sector te maken om in te komen werken én te blijven werken.
- Er moet gekeken worden naar een maximum aantal stagiairs per werknemer in een bedrijf, om te zorgen dat er genoeg kwalitatieve begeleiding is en zodat goedkope arbeid door stagiairs geen verdienmodel wordt.
- Onderwijsinstellingen dragen de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat elke student (zoveel mogelijk) volwaardig stage kan lopen. Hierbij moet een onderwijsinstelling samen met de student een passend stageplan opstellen.

- Bij opleidingen in het hbo en wo, waar stages niet verplicht zijn, moet er meer begeleiding en informatie komen vanuit de onderwijsinstelling om studenten te ondersteunen in het vinden van een stageplek. Hierbij kunnen zij een voorbeeld nemen aan het mbo.

GOEDE STAGEPLEKKEN BEHOUDEN EN STIMULEREN

Het is belangrijk dat het aantal stageplekken niet afneemt, ook niet als gevolg van hogere stagevergoedingen. Tegelijkertijd staat voor ons normstelling voorop en moet de kans op minder stageplekken niet als heet hangijzer worden gebruikt om stappen richting een goede stagevergoeding tegen te houden. In het aanbieden van stageplekken moet niet alleen gekeken worden naar de kwantiteit, maar ook de kwaliteit van de stageplekken, zodat iedere student los van achtergrond of ondersteuningsbehoefte een plek kan krijgen.

- Voor werkgevers in sectoren met tekorten aan stageplekken en kleine bedrijven moeten extra financiële regelingen komen om stages met vergoeding te kunnen financieren. Hier moet gekeken worden naar publiek-private regelingen, waar de kosten deels gedragen worden door de werkgevers én door de overheid.
- De stagevergoeding moet niet ten koste gaan van het aantal stageplekken. Als dit betekent dat er stages verdwijnen in niet- of weinig-winstgevende sectoren en bij kleine bedrijven, omdat die geen stageplekken kunnen betalen, moet er onderzoek gedaan worden naar fondsen om die stageplekken te behouden.
- Via opleidings- en ontwikkelingsfondsen moeten werkgevers gestimuleerd worden om collectief stageplekken inclusief vergoeding te financieren voor een sector, zoals gebeurt in de sector Metaalbewerking.
- Per opleiding moet worden gekeken naar het aantal beschikbare stageplekken in de branche of sector. Een student mag nooit de dupe worden van een tekort aan stageplekken.
- In het hbo en wo moeten netwerken tussen onderwijsinstellingen en werkgevers worden versterkt, ook bij studies waar stages geen verplicht onderdeel van de studie zijn. Zo wordt het aantal stageplekken op peil gehouden en studenten directer verbonden met potentiële stageplekken, zoals ook in het mbo gebeurt.
- Er moeten voldoende stageplekken zijn voor studenten met een arbeidsbeperking. Zij moeten genoeg begeleiding en ruimte krijgen om een succesvolle stage te lopen zonder onnodige belemmeringen en zonder extra studievertraging. Mocht dit toch gebeuren, dan moet er een uitzondering worden gemaakt in de langstudeerboete voor de extra tijd die de stagiair heeft opgelopen en moet die vergoed worden door de overheid.
- Als een stageplek vinden niet lukt, moet de onderwijsinstelling helpen om alsnog een stageplek te kunnen bemachtigen, zonder dat de stagiair studievertraging oploopt. Mocht dit niet kunnen, dan moet er een uitzondering worden gemaakt voor de langstudeerboete voor de extra tijd die de leerling oploopt en moet die vergoed worden door de overheid.
- Er moet worden toegewerkt naar een systeem waar stagiairs de keuze krijgen om automatisch een stageplek toegewezen te krijgen en zo minder afhankelijk van hun netwerk hoeven te zijn in het vinden van een plek. Stagematching is een stap in de juiste richting.

STAGEMISBRUIK AANKAARTEN

Stagemisbruik moet worden herkend en bestreden. Studenten, begeleiders en werkgevers moeten meer kennis hebben van stagemisbruik en er moeten duidelijke standaarden zijn om dit te voorkomen. Net als bij stagediscriminatie moet dit onderwerp aangekaart en meegenomen worden door de overheid, werkgevers en onderwijsinstellingen. CNV Jongeren stelt voor:

- Er komt een eenduidige definitie van de verschillende vormen van stagemisbruik, gehanteerd door de overheid.
- Er moet landelijk onderzoek komen naar de verschillende vormen van stagemisbruik. Zodat in kaart kan worden gebracht welke vormen het meest voorkomen, in welke sectoren stagemisbruik plaatsvindt en bij welke opleidingsvormen en -richtingen dit gebeurt. Meldingen van de verschillende vormen van stagemisbruik worden – net zoals bij stagediscriminatie – door een landelijke organisatie geregistreerd en bijgehouden.
- Verkapt werknemerschap moet worden bestreden. Het moet veel toegankelijker zijn voor studenten om hun contract om te zetten naar een arbeidscontract. Dit mag niet ten koste gaan van de studievoortgang als de stage een verplicht onderdeel van de studie is.
- Grensoverschrijdend gedrag op de stageplek vereist meer aandacht. Alhoewel dit vaker terugkomt in de verhalen van stagiairs die wij binnenkrijgen bij CNV Jongeren, is er nauwelijks aandacht voor. Dit moet meegenomen worden in de brede aanpak tegen (seksueel-)grensoverschrijdend gedrag, net zoals die op het hoger onderwijs en de werkvloer plaatsvindt.
- Stagemisbruik melden moet genormaliseerd worden. Onderwijsinstellingen moeten daarom de meldstructuur van de school inzichtelijk en kenbaar maken, waardoor melden makkelijker wordt. Bij de voorbereiding van de stage moet stagemisbruik en de meldstructuur van de school behandeld worden.
- Net als bij stagediscriminatie moeten normen gesteld worden over stagemisbruik en moet kennis verspreid worden. Via lesmodules en trainingen moet kennis over stagemisbruik verspreid worden, zodat stagebegeleiders en studenten dit kunnen herkennen.
- Als er extra kosten zijn verbonden aan verlenging van de studie, doordat studenten door stagemisbruik studievertraging hebben opgelopen, moet dit worden opgevangen met een financiële regeling die vergoed wordt door de overheid.

6. ACTIES

Om het Nederlandse stagesysteem te verbeteren is er inzet vanuit meerdere plekken nodig. Aan de onderhandeltafel in de polder, in de politiek en in het maatschappelijk middenveld roepen wij onze partners op tot actie. Hieronder volgt een overzicht van een aantal manieren waarop wij zien dat er kansen zijn om betere stages te regelen.

STAGES IN DE CAO

Als vakbond vinden wij dat een belangrijk deel van de inzet aan de cao-tafel moet plaatsvinden. Uit cao-onderzoek blijkt dat in slechts 15 procent van de onderzochte cao's een afspraak over stagevergoeding staat. Er wordt in maar 66 procent van de cao's überhaupt iets over stages genoemd²². Gelukkig nemen deze aantallen toe en zien steeds meer werkgevers ook dat het in hun voordeel is om stagiairs eerlijke voorwaarden te geven. CNV blijft zich inzetten om te zorgen dat er in zo veel mogelijk cao's afspraken verschijnen over stages en stagevergoedingen.

POLITIEKE BESLUITVORMING

Een deel van de Nederlandse werkgevers hanteert geen cao, met als gevolg dat 28 procent van de Nederlandse werknemers niet onder een cao valt. Dit betekent dat zelfs als alle cao's een minimale stagevergoeding zouden invoeren, er een deel van stagiairs buiten boord valt. Om deze reden zien wij het als noodzakelijk dat er wetgeving komt om een stagevergoeding te verplichten. Daarnaast kan politieke besluitvorming helpen stagiairs in het hoger onderwijs te beschermen via een verplicht stagecontract.

DIRECTE ONDERSTEUNING BIJ MISSTANDEN

Steeds meer scholen in het mbo maken gebruik van een meldsysteem om misstanden op stages te melden. Daarnaast speelt de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) een belangrijke rol in het centraliseren van de meldstructuur. CNV probeert via haar eigen stagemeldpunt stagiairs van elke opleidingsvorm te ondersteunen bij stageproblemen. CNV neemt contact met ze op en luistert naar het verhaal van de stagiair, vertelt de stagiair wat diens rechten zijn, denkt met de stagiair mee en geeft de stagiair persoonlijk en eventueel ook juridisch advies. Daarnaast verzamelt CNV Jongeren de data over de meldingen anoniem en gebruikt deze om de misstanden binnen stages in kaart te brengen. Data over stagediscriminatie wordt anoniem doorgegeven aan de SBB voor hun onderzoeksrapporten over stagediscriminatie.

NORM- EN GEDRAGSVERANDERING

Stagediscriminatie en stagemisbruik tegengaan vereist behalve directe ondersteuning via een meldstructuur ook actieve inzet om bewustwording te verspreiden. Via trainingen en lesmodules worden sociale normen versterkt. Zo kunnen misstanden worden voorkomen en stagiairs goed worden begeleid. Dit proberen we ook te vertalen in onze eigen inzet. Met het project "Stagediscriminatie DOORBREKERS" van CNV Jongeren ontwikkelen wij een trainingsmodule voor onderwijsprofessionals over omgaan met en

²² Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: Stages in cao's (2023)

voorkomen van stagediscriminatie. Ook ontwikkelen wij een lespakket voor studenten over stagediscriminatie, wat je kan doen als je het meemaakt en waar je terecht kan. Onderwijsprofessionals kunnen deze vrij inzetten tijdens de voorbereiding op de stageperiode. Daarnaast geven we masterclasses over het gesprek met studenten en leerbedrijven. Ook hebben we een ambassadeurstraject gelanceerd, waarin we een groep studenten empoweren om zich in te zetten op het thema stagediscriminatie, via onderzoeken die ze uitvoeren over stagediscriminatie op hun eigen school.

STAGEPACT MBO

In 2023 hebben wij het Stagepact MBO ondertekend. Hier besloten sociale partners samen dat iedere stagiair goede begeleiding zou moeten krijgen, dat stagediscriminatie zou worden bestreden, dat er genoeg stageplekken zouden blijven en dat er voor iedere stagiair een passende stagevergoeding zou komen. Samen met de andere partners van het Stagepact MBO zetten wij ons verder in om te zorgen dat meer mbo-studenten een goede stage krijgen. Dit is succesvol; stagevergoedingen komen steeds meer voor in cao's en stagediscriminatie wordt actief bestreden.

CNV Jongeren is dé beweging van vakbond CNV die opkomt voor de belangen van jongeren. We zijn er voor alle jonge mensen op de arbeidsmarkt, woningmarkt en in het onderwijs. Met speciale aandacht voor jongeren met een kwetsbare positie.

[CNVJONGEREN.NL/STAGEPUNT](https://www.cnvjongeren.nl/stagepunt)

CNVJONGEREN